

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис: Підручник. – К.: Либідь, 1993. – С.340-344.
2. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис: Монографія. – Донецьк: ДонНУ, 2001. – С. 409-418.
3. Культура української мови: Довідник. – К., 1990.
4. Пентилюк М.І. Культура мови і стилістика. – К., 1994.
5. Плиско К.М. Синтаксис української мови із системою орієнтирів для самостійного вивчення. – Харків, 1992.
6. Пономарів О.Д. Стилістика сучасної української мови: Підручник. – К.: Либідь, 1993. – 248с.

Сугейко Л. Г.

СТИЛИСТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ В ИЗУЧЕНИИ ОБОСОБЛЕННЫХ ЧЛЕНОВ ПРЕДЛОЖЕНИЯ В ВУЗЕ

В статье рассматриваются особенности изучения обособленных членов предложения на стилистической основе, даются некоторые виды заданий для лучшего овладения лингвистическим материалом студентов вуза.

Ключевые слова: обособленные члены предложения, обособленные определения, обособленные приложения, стили речи, стилистические умения и навыки

Sugeyko L.G.

STYLISTIC ASPECT IN THE STUDYING OF THE DETACHED SENTENCE PARTS' AT THE HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

The article deals with the peculiarities of the detached sentence parts' study on the stylistic basis by the students of the pedagogical faculty. Some types of the tasks are given for the better material mastering.

Key words: detached sentence parts', detached attribute, detached apposition, styles of speech, stylistic skills

УДК 378

Тимошенко Ю. В.

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЯК ЗАПОРУКА ЙОГО УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглядається сутність понять “ідентичність”, “професійна ідентичність”, розкрито сутність професійної ідентичності майбутнього вчителя, визначено етапи її становлення протягом періоду навчання у вищій педагогічній школі.

Ключові слова: вища педагогічна освіта, ідентичність, майбутній учитель, студент, педагогічна діяльність, професійна ідентичність.

Стрімкі динамічні зміни в сучасному українському суспільстві, у його інтелектуальному житті диктують необхідність внесення суттєвих коректив до змісту вищої освіти. При цьому на перший план виступає завдання допомогти молодій людині знайти себе у багатоманітному, складному і непередбачуваному світі, компетентно, а головне, більш-менш правильно обрати власний життєвий і професійний шлях. Звідси пріоритетом освіти стають не знання як такі, а розвиток особистості, здатної самостійно і вільно мислити та діяти. Один із ключових аспектів реалізації цих вимог вбачаємо у забезпеченні процесу становлення професійної ідентичності майбутнього вчителя.

Введення в науковий обіг понять “ідентичність”, “ідентифікація”, “самоідентифікація” стосовно студента вищого навчального педагогічного закладу має на

меті створення таких психолого-педагогічних технологій в освіті, які давали б змогу молодому поколінню гуманізувати її на практиці, а не на рівні конвенцій та декларацій.

Як відомо, феномен ідентичності актуалізується в межах глобальної проблематики існування самого людського роду. Людина стає “повністю людиною”, коли усвідомлює свою ідентичність: “Ми знаємо, хто ми, усвідомлюємо ідентичність у світі людей, професій, націй тощо”. Тому не випадково концепції ідентичності як захисту й оберегу особистісного, відповідності образу Я його життєвому втіленню, належності певному надіндивідуальному цілому (що охоплює і суб’єктивний час, і особистісну діяльність, і національну культуру), стало однією з наріжних тем у науковій і суспільній думці ХХІ ст.

Проблема ідентичності знайшла своє ґрунтовне висвітлення в працях українських і російських дослідників (Н. Антонова, Т. Буякас, А. Васильченко, О. Винославська, П. Гнатенко, О. Донченко, В. Зливков, О. Ічанська, К. Коростеліна, В. Москаленко, Л. Орбан-Лембрик, В. Павленко, С. Пантілеєв, Н. Пилат, В. Романова, В. Столін, Т. Титаренко та ін.), а також у науковому доробку зарубіжних авторів – Дж. Адамс (G. Adams), Л. Беркович (L. Berkowitz), М. Берзонський (M. D. Berzonsky), Дж. Бриквелл (G. M. Breakwell), Е. Еріксон (E. Erikson), Р. Фішер (R. Fisher), Дж. Марсія (J. Marcia), Дж. Мід (G. Mead), Х. Таджфел (H. Tajfel), Дж. Тюнер (J. C. Turner) та ін.

Чи не вперше поняття ідентичності описав американський психолог і філософ Вільям Джеймс (W. James, 1890). Запропонувавши системно психологічне ґрунтування поняття “Я”, він стверджував, що якраз ідентичність є тією особистісною основою, завдяки якій людина зберігає самоповагу і цілісність власного Я. Це суб’єктивне відчуття людиною тотожності самій собі, супротив її “его” зовнішньому світові, що набуває втілення в активності, спогляданні й стражданні [2].

Термін “ідентичність” використано у відомому висловлюванні Зіґмунда Фрейда: “Wo Es war, soll Ich werden” (“Де було Воно, має стати Я”). Для творця психоаналізу ідентичність – це власний, внутрішній світ, емоційні сили людини. Любити й працювати – найпростіша формула успішної ідентичності [10].

Автор теорії аналітичної психології і соціальної характерології Еріх Фромм (E. Fromm), аналізуючи під кутом зору неопрейдизму діалектичний взаємозв’язок індивідуального і загального в людській природі, на відміну від своїх попередників, акцентував увагу на внутрішньому потенціалі особистості. Адже останній дає змогу людині знайти себе у світі. На думку Е. Фрома, “володіти ідентичністю означає бути, а не мати. Коли людина надає перевагу “бути”, а не “мати”, вона не відчуває тривоги і невпевненості, які породжуються страхом втратити те, що маєш. Якщо Я – це те, що я є, а не те, що я маю, ніхто не в силі загрожувати мені, позбавляти мене відчуття ідентичності” [11].

Вагомий внесок у розроблення проблеми ідентичності як процесу “організації життєвого досвіду в індивідуальне Я протягом усього життя людини”, зробив один із засновників его-психології, американський психоаналітик і соціолог Ерік Еріксон (Erikson). Згідно з його теорією, розвиток ідентичності “зберігає цілісність та індивідуальність досвіду людини, дає їй можливість передбачати як внутрішні, так і зовнішні загрози і співставляти свої здібності із соціальними можливостями”. Комплексно осмислюючи психоціальний феномен ідентичності, її дифузії і патології, Е. Еріксон виокремив такі типи ідентичності, як его-ідентичність, позитивна ідентичність, негативна ідентичність [4]. Також цей учений під впливом ідей З. Фрейда і його доньки Анни Фрейд запропонував нові психотерапевтичні методи подолання синдрому масової патології ідентичності. Загалом Е. Еріксон “створив учення про ідентичність як динамічну конфігурацію тотожності людини самій собі, власному уявленню про себе і здатності до повноцінного розв’язання особистісних завдань” [История психологии в лицах: персоналии / ред.-сост. Л. А. Карпенко; под общ. ред. А. В. Петровского. – М.: ПЕР СЭ, 2005. – С. 560].

У контексті нашого дослідження заслуговує на увагу тлумачення ідентичності, яке належить канадському науковцю Дж. Марсія. Під поняттям “ідентичність” він розуміє структуру “его”, внутрішню самоспоглядальну, динамічну організацію здібностей,

переконань та індивідуальної історії. Відповідно до загального рівня сформованості ідентичності, дослідник вирізняв досягнену ідентичність, мораторій, дифузю, наслідування [13]. За твердженням Дж. Марсія, розвиток ідентичності становить собою єдність трьох компонентів: “его”, суспільства, організму. При цьому Дж. Марсія наголошував, що ідентичність розвивається протягом усього життя і, за умов успішності цього процесу, забезпечує усвідомлення людиною деяких відомостей про себе (ім’я, громадянство, наявність здібностей тощо), а також формування вмінь самостійно ухвалювати рішення щодо того, якою вона має бути [14].

У розвитку ідентичності Дж. Марсія виділив чотири етапи, що вимірюються ступенем професійного, релігійного чи політичного самоозначення молодшої людини.

1. “Нечітка, розмита ідентичність”, яка характеризується тим, що в індивіда ще не виробилися чіткі переконання, він ще не обрав професію і не зіткнувся з кризою ідентичності.
2. “Дострокова, передчасна ідентифікація”, котра можлива у разі включення індивіда у відповідну систему відносин. Це людина робить не самостійно, внаслідок пережитої кризи й випробувань, а на основі чужих думок, наслідуючи чужий приклад чи авторитет.
3. Цей етап дослідник називає етапом “мораторію”. Він позначений тим, що індивід перебуває в процесі нормативної кризи самоозначення, обираючи з багатьох варіантів розвитку той єдиний, який може вважати своїм.
4. “Досягнута, зріла ідентичність”, що настає після завершення кризи й переходу індивіда від пошуку себе до практичної самореалізації.

Не менший науковий інтерес викликає і теорія ідентичності, яку розробив у річищі американської парадигми А. Ватерман. Головний наголос цей дослідник робить на ціннісних аспектах феномену ідентичності. Визначаючи ідентичність як наявність у людини чіткого самовизначення, вибору, цілей, цінностей і переконань, яких вона дотримується у житті, А. Ватерман пов’язує формування ідентичності загалом із взаємодією з ціннісною ідентичністю, на яку індивід претендує. За словами А. Ватермана, найвагомими для формування ідентичності є чотири сфери:

- 1) вибір професії;
- 2) прийняття і переоцінка моральних цінностей, релігійних переконань;
- 3) формування політичних поглядів;
- 4) прийняття соціальних ролей.

Крім того, учений зазначає, що формування ідентичності – це не поодинокий акт, а серія взаємопов’язаних виборів, через які людина приймає свої особисті цілі, цінності, переконання [15].

Огляд теорії ідентичності засвідчує, що це поняття дослідники зазвичай визначають як динамічну систему, що розвивається нелінійно протягом усього життя людини і має складну ієрархічну структуру. За такого підходу під поняттям ідентичності мають на увазі належність до певної соціальної групи; володіння власним “Я” щодо соціуму. Зміна ідентичності відбувається неочікувано, непередбачувано й містить такі елементи: 1) дисоціацію, або відмирання наявних основ “Я-образу”; 2) невизначеність основ для подальшого розвитку особистості; 3) подолання невизначеності шляхом конструювання нової ідентичності, що має свій прояв у новому “образі-Я” [8].

Отже, ідентичність – багатовимірний процес, який може бути описаний під різним кутом зору. Становлення ж ідентичності відбувається в ході складного вибору між Я запозиченим, скопійованим, вимушено набутиим і Я, яке формується завдяки власним зусиллям і прагненнями індивіда, унаслідок узгодження внутрішнього до зовнішнього світу за допомогою усвідомленого вибору [6].

Для новітньої парадигми підготовки фахівців велике значення має характер і динаміка тих особистісних конструктів, професійних умінь і навичок, з якими молодь увійде у самостійне професійне життя. Важливим тут є і те, чи будуть ці професійні утворення

сприяти успішній адаптації молодого фахівця до різноманітних життєвих ситуацій. З огляду на це особливої значущості набуває становлення ідентичності у період професійного навчання у вищій школі. Адже саме студентська молодь гостро відчуває проблему ідентифікації, що виявляється в індивідуальних, соціально-особистісних виборах, самовизначенні та інших феноменах.

Тож питання становлення професійної ідентичності студентів вищої школи в психолого-педагогічних студіях посідають помітне місце. Їх порушують у своїх наукових працях Г. Гарбузова, М. Кліщевська, Д. Леонт'єв, Ю. Поваренков, У. Родигіна, В. Сафін.

Проблема формування професійної ідентичності в навчально-виховному процесі ВНЗ стала предметом досліджень В. Абдурашитова, М. Антонова, І. Дружиніна, І. Єрмакова, В. Зливкова, Н. Іванової, Н. Кузьміної, З. Оруджева. Слід зазначити, що спільною рисою цих досліджень став розгляд професійної ідентичності як інтегративного особистісного утворення, що охоплює когнітивні, мотиваційні й ціннісні характеристики. Зінтегрованість цих компонентів у внутрішній структурі ідентичності забезпечує, по-перше, орієнтацію людини у світі професій, професійній спільноті та в широкому соціальному оточенні, по-друге, дають їй змогу більш повно реалізовувати особистісний потенціал у професійній діяльності, по-третє, спрогнозувати можливі наслідки професійного вибору і намітити перспективи розвитку себе як фахівця [3]. Звідси під поняттям “професійної ідентичності” найчастіше розуміють динамічну систему, яка формується у процесі професійної освіти та активного розвитку професійної компетентності й впливає на ціннісно-смыслову сферу та вдосконалення професійної майстерності майбутнього спеціаліста [7]. А серед джерел формування професійної ідентичності дослідники виділяють внутрішні та зовнішні чинники. Так, до внутрішніх джерел Л. Шнайдер, авторка фундаментальної праці з питань фундаментальної ідентичності відносить: 1) емоційно-позитивний фон, на якому відбувалось отримання інформації про професію; 2) позитивне сприйняття себе як суб'єкта професійної діяльності; 3) емоційно-позитивне сприйняття своєї належності до професійної спільноти; 4) вдале засвоєння (присвоєння) прав та обов'язків, норм і правил професійної діяльності; 5) готовність спеціаліста прийняти на себе професійну відповідальність; 6) характер прояву та самоприйняття екзистенційного та функціонального Я; 7) мотиваційна активність до реалізації себе у вибраній професії. З-поміж зовнішніх джерел, які мають важливе значення для розвитку професійної ідентичності на початковому етапі навчання, ця дослідниця виокремлює інформаційно насичене навколишнє середовище, з якого черпається інформація про об'єкт та суб'єкт праці, цілі та завдання, засоби отримання освіти, вимоги професії до людини тощо [12].

Як бачимо, теоретичний аналіз проблеми професійної ідентичності підтверджує думку про те, що остання може слугувати основним критерієм професійного розвитку особистості. Розглядаючи взаємозв'язок професійної ідентичності з професійним розвитком майбутнього вчителя, доходимо висновку, що в ході професіоналізації його ідентичність може певним чином змінюватися. І не закономірно, бо маємо справу зі складним динамічним явищем, що формується на базі індивідуально-культурного й діяльнісного досвіду суб'єкта праці й проявляється у його здатності самостійно осмислювати свою діяльність, усвідомлювати її значущість, знаходити шляхи вдосконалення себе в ній.

Вивчення особливостей становлення професійної ідентичності студентів педагогічного ВНЗ дає підстави для виокремлення основних етапів цього процесу.

Перший етап – адаптаційний (1 курс). Він характеризується першим знайомством з професійною спільнотою, осмисленням професійної ідентичності, входженням у нове соціальне та професійне середовище, що зумовлює перехід зовнішньої ідентичності студента у внутрішню прийняту, усвідомлену, емоційно забарвлену. Треба зауважити, що цей нестабільний етап, пов'язаний з пристосуванням до нової соціальної ролі студента (“Я-студент”) та очікувань майбутньої професійної ідентичності.

Початковий етап професійного становлення (вибір сфери діяльності, пошук свого місця у професійному товаристві, соціальна адаптація та самореалізація) дослідники цілком

слушно розглядають як ключовий момент, який часто визначає весь хід подальшого життя людини, її соціальну і професійну ідентичність [7]. Важливою складовою цього етапу є отримання необхідних знань та формування відповідних умінь, уточнення уявлення про ту діяльність, якій індивід вирішив присвятити себе. Як би там не було, але період студентства є доволі складним: молода людина, яка перебуває на межі пізньої юності та ранньої зрілості, повинна вирішити питання про пріоритетність своїх життєвих цінностей, окреслити найближчі та перспективні цілі. Ось чому наріжним завданням університетської освіти, крім передачі знань та вмінь (інформованості), є також формування особистості-професіонала, забезпечення його самоідентифікації з професією.

Другий етап – стабілізуючий (2–3 курси). На цей період припадає підтвердження чи відкидання первинного вибору. Ясна річ, тут можлива суттєва зміна професійних уподобань і намірів студентів, що пов'язана або із розчаруваннями в зробленому професійному виборі, або, навпаки, із посиленням впевненості в його доцільності. У цьому разі спостерігається прийняття вимог нової соціально-професійної ролі, своїх здібностей та можливостей, усвідомлення досягнень, реалізованих завдяки власним зусиллям. В другому етапі конструктивні схеми саморозвитку перебувають у достатньо стабільному стані, тому що студент починає отримувати задоволення від сприйняття себе як суб'єкта майбутньої професійної діяльності (“Я-майбутній учитель”).

Третій етап – уточнювальний (4–5 курси). Це період, коли на основі усвідомлення спектру ролей, засвоєних у ході професіоналізації, відбувається формування нових цілей та перспектив. Цей етап характеризується нестабільністю, зумовленою переосмисленнями та уточненням різних варіантів професійно-творчого саморозвитку, перейнятістю працевлаштуванням та професійною кар'єрою (“Я-моя професія і кар'єра”).

Окреслюючи зазначені етапи формування у студентів педагогічних університетів професійної ідентичності, слід мати на увазі, що вони не існують ізольовано, а навпаки, тісно взаємопов'язані та взаємозумовлені. Зрозуміло, що успішність кожного наступного етапу значною мірою залежатиме від того, наскільки успішно студенту вдалося подолати попередній етап.

Необхідною умовою успішного самовизначення особистості є формування професійної складової Я-концепції. Остання охоплює як усвідомлювані (відрефлексовані) когнітивні й операційні компоненти, так і неусвідомлювані цінності і смисли, що надають емоційного забарвлення окремим професійним актам і всій професійній діяльності в цілому. Усе це вимагає постійної роботи суб'єкта у становленні та деталізації внутрішнього образу професійної діяльності.

Таким чином, становлення ідентичності є одним із ключових шаблів розвитку майбутнього вчителя, характер і зміст роботи якого визначається особистісно-професійним контекстом. Процес становлення й розвитку ідентичності, базуючись на певних психологічних процесах і властивостях особистості, є визначальним для ключових аспектів її розвитку і життєдіяльності.

Сприяття особистісному і професійному становленню студентів (майбутніх учителів), в основі якого, як уже підкреслювалося, лежить відчуття своєї ідентичності, можна лише спираючись на знання про умови, особливості, механізми її формування.

Насамперед професійна ідентичність виявляється у здатності особистості успішно здійснювати ті життєво важливі функції, які очікують від неї як фахівця певного профілю. Саме тому в процесі реалізації професійної підготовки майбутніх учителів доцільно зважати на одне з основних положень теорії Е. Еріксона, згідно з якою “ідентичність є динамічною і ніколи не досягає завершеності”. Відповідно, становлення професійної ідентичності являє собою багатовимірний процес, де можливі її зміни і формування в позитивному напрямі. Головне, щоб при наданні допомоги в ситуації кризи основну увагу приділяти формуванню в студентів конструктивного настановлення та особистої рефлексії.

На шляху професіоналізації важливу роль відіграє усвідомлення професійних вимог, етичних норм і цінностей професійно-педагогічного середовища. Процес формування

професійної ідентичності, по суті, постає як співвідношення індивідуальних особливостей і соціальних дій у ході оволодіння професією. А це дає майбутньому вчителю змогу здійснювати професійну саморегуляцію.

Важливо ще раз наголосити, що ідентичність тісно пов'язана з соціальним контекстом професійного розвитку. При цьому основний акцент робиться на процесі соціального навчання, що охоплює набуття специфічних знань і навичок, потрібних для виконання професійних ролей, і розвиток нових цінностей, настановлень і компонентів ідентичності. Цим самим увиразнюється роль соціального оточення в особистісному розвитку й діяльності.

Зміни вимог до рівня кваліфікаційних знань і вмінь майбутніх педагогів, ставлять перед вищою школою завдання готувати фахівців з високим рівнем функціональної гнучкості. А для цього необхідні фундаментальні й вузькоспеціальні знання в суміжних галузях наук, навички структурного підходу до розв'язання різних професійних завдань і проблем [9]. Інакше кажучи, кваліфікаційні вимоги виходять за межі професійних стандартів і припускають ширший спектр знань і вмінь. Тому освітня політика має бути поширена на всі життєві стадії індивіда, щоб забезпечити потенціал його професійного і соціального розвитку протягом усього життя. Освіта повинна носити безперервний характер, пов'язаний з постійним підвищенням професійної кваліфікації вчителя. Якщо уявити процес впливу змінних зовнішніх чинників на систему вищої педагогічної освіти як взаємопов'язані ланки: соціальні, економічні, політичні зміни ↔ зміни професійних вимог ↔ зміни в системі вищої педагогічної освіти, можна побачити, що фахівець, який здобув освіту, не тільки “утриматись”, а й “закріпитися” в соціальній ієрархії, зміцнити свої позиції в установі, де він працюватиме.

Отже, сучасна система вищої педагогічної освіти має бути спрямована на підготовку фахівця, здатного водночас виконувати конкретний вид діяльності й адаптуватися до змінних соціальних умов. Йдеться про своєрідну “метакваліфікацію”, покликану компенсувати професійні недоліки, формувати нові навички й уміння самостійно доповнювати свою кваліфікацію.

У цьому контексті епіцентр самоідентифікації з позиції особистості та царини професійних навичок зміщується у бік розвитку творчого потенціалу, самореалізації й активного процесу освоєння світу. З огляду на це необхідним і важливим стає формування у студентів педагогічних університетів таких особистісно-професійних структур і розвиток таких професійно-педагогічних здібностей, які давали б їм змогу самостійно орієнтуватися у тезаурусі професійної діяльності. Словом, майбутнього фахівця необхідно ґрунтовно підготувати до безперервного процесу навчання і самонавчання, який постійно супроводжує професійно-педагогічну практику. Саме у такий спосіб професійна освіта стає засобом розвитку діяльнісних здібностей майбутнього вчителя.

Сказане промовисто потверджує, що оволодіння фахом у вищому педагогічному навчальному закладі і водночас є важливим етапом становлення професійної ідентичності майбутнього вчителя. А саме: ґрунтовного вивчення й усвідомлення вибраної професії, першої професійної проби себе, підкріплення впевненості в тому, що професія відповідає здібностям і покликанню. До того ж, це перевірка своєї зрілості і пошук власних шляхів особистісного та професійного зростання, а також самотворення. Адже ніхто і ніщо не може зробити людину такою, якою вона не хоче бути. Тож, кожен стає професіоналом настільки, наскільки він сам зробив себе таким.

Узагальнюючи розгляд поняття професійної ідентичності, особливостей її формування, слід визнати вельми перспективним подальше вивчення такої розлогої теми в сучасних психолого-педагогічних науках та суміжних галузях знання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Березина Т. С. Становление профессиональной идентичности педагога / Т. С. Березина // Педагогическое образование и наука. – 2008. – № 7. – С. 24–27.

2. Джеймс М. Личная и половая идентичность / М. Джеймс, Д. Джонгвард // Рожденные выигрывать. Трансакционный анализ с гештальтупражнениями. – М.: Смысл, 1993. – С. 177–209.
3. Дружиніна І. Аналіз ідентичності як соціально-психологічного феномену становлення студентів-психологів / Інна Дружиніна // Феномен ідентичності: зміст, структура та механізми формування. – Рівне: РДГУ, 2008. – С. 63–66.
4. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / Эрик Г. Эриксон. – М.: Прогресс, 1996. – 340 с.
5. Иванова Н. Л. Профессиональная идентичность в социально-психологических исследованиях / Н. Л. Иванова // Вопросы психологии. – 2008. – № 1. – С. 88–91.
6. Казанская А. В. Текущая идентичность / А. В. Казанская // Московский психотерапевтический журнал. – 1998. – № 2. – С. 67–85.
7. Коростеліна К. В. Ідентичність як система: структура і смисловий зміст елементів / К. В. Коростеліна // Проблеми загальної та педагогічної психології. – 2001. – Т. III. – Ч. 7. – С. 118–124.
8. Лушин П. В. О психологии человека в переходной период (Как выжить, когда все рушится?) / П. В. Лушин. – Кировоград: КОД, 1999. – 208 с.
9. Розин В. М. От традиционной парадигмы образования – к новой / В. М. Розин // Техническая эстетика – 1990. – № 6. – С. 9–12.
10. Фрейд З. Вступ до психоаналізу / Зигмунд Фрейд. – К.: Основи, 1998. – 204 с.
11. Фромм Э. Иметь или быть / Эрих Фромм. – М.: Наука, 1990. – 317 с.
12. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность: теория, эксперимент, тренинг / Л. Б. Шнейдер. – М.: МПСИ; Воронеж: МОДЕК, 2004. – 600 с.
13. Marsia J. E. Development and Validation of ego-identity status / J. E. Marsia // Journal of Personality and Social Psychology, 3. – P. 551–558.
14. Marsia J. E. Identity in Adolescent. In Handbook of Adolescent Psychology / J. E. Marsia; edited by J. Adelson. – New York: Wiley, 1985. – P. 157–180.
15. Waterman A. S. Identity as an Aspect of Optimal Psychological Functioning / A. S. Waterman // Adolescent Identity Formation (Ed. by Adams G. R., Gullota T. P. & Montemayor R.). – Sage Publications Inc, 1992. – P. 50–72.

Тимошенко Ю.В.

**СТАНОВЛЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ
КАК ЗАЛОГ ЕГО УСПЕШНОЙ ДЕЯЛЬНОСТИ**

Рассматривается сущность понятий “идентичность”, “профессиональная идентичность”, раскрыто сущность профессиональной идентичности будущего учителя, определены этапы ее становления в течение периода обучения в высшей педагогической школе.

Ключевые слова: высшее педагогическое образование, идентичность, будущий учитель, студент, педагогическая деятельность, профессиональная идентичность.

Tymoshenko Yu.V.

**FORMATION OF PROFESSIONAL IDENTITY AS A GUARANTEE OF FUTURE TEACHER
OF ITS SUCCESSFUL DEYALNOSTI**

Essence of concepts “identity”, “professional identity” is examined, essence of future teacher’s professional identity is exposed, the stages of its becoming during the period of studies at high pedagogical school lighted out.

Key words: higher pedagogical education, identity, future teacher, student, pedagogical activity, professional identity.